

3. Zagadnienia związane z prawem pomocy.

W 2008 roku do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie wpłynęło ogółem 2.795 wniosków o przyznanie prawa pomocy, z czego 1.468 wniosków uwzględniono, a w 755 sprawach odmówiono przyznania prawa pomocy.

Wnioski o przyznanie prawa pomocy, składane były zarówno w zakresie całkowitym, obejmującym zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie adwokata lub radcy prawnego, jak i w zakresie częściowym, dotyczącym jedynie zwolnienia od kosztów sądowych (wnioski wpływały zwykle po wezwaniu strony do uiszczenia kosztów sądowych), lub wyłącznie ustanowienia pełnomocnika (zwykle po oddaleniu przez sąd wniesionej skargi).

W 2008 r. nadal zdarzało się, że skarżący, będący osobami fizycznymi, składali wnioski o przyznanie prawa pomocy bez wypełnienia urzędowego formularza PPF, jednak w porównaniu z rokiem ubiegłym wniosków takich odnotowano znacznie mniej.

W sytuacji, gdy wniosek nie został złożony na urzędowym formularzu, był on przesyłany wnioskodawcy wraz z wezwaniem do jego wypełnienia i przesłania do Sądu w terminie 7 dni pod rygorem pozostawienia wniosku bez rozpoznania. Praktyka ta, jako prawidłowa, została przyjęta w uchwale Naczelnego Sądu Administracyjnego, z dnia 21 kwietnia 2008 r., sygn. akt I OPS 1/08, nie tylko w stosunku do osób fizycznych, ale również do osób prawnych oraz innych jednostek organizacyjnych, nieposiadających osobowości prawnej.

Na tle oświadczeń o sytuacji majątkowej, osób składających wnioski o przyznanie prawa pomocy, pojawił się problem rozdzielności majątkowej między małżonkami, którzy prowadzili wspólne gospodarstwo domowe oraz niechęci współmałżonków wnioskodawców do udokumentowania swojej sytuacji majątkowej.

Odnosząc się do tych kwestii, uznano, iż ustrój majątkowy między małżonkami nie wyłącza obowiązku każdego z małżonków do zaspakajania uzasadnionych potrzeb poszczególnych członków rodziny przy zachowaniu równej stopy życiowej, a zadośćuczynienie temu obowiązkowi może również polegać na pracy we wspólnym gospodarstwie domowym i osobistych staraniach o wychowanie dzieci (**sygn. akt II SA/Wa 1582/08**). Ponadto małżonkowie obowiązani są do wzajemnej pomocy, przez którą należy rozumieć nie tylko świadczenia osobiste, ale również pieniężne. Dlatego

współmałżonek ma obowiązek udzielenia pomocy drugiej stronie w zakresie prowadzenia przez nią procesów sądowych, a wysokość osiągniętych przez tego małżonka dochodów wpływa na ocenę możliwości płatniczych jego współmałżonka. Z tego też względu, brak danych w tym zakresie nie pozwala na dokonanie pełnej oceny rzeczywistych możliwości płatniczych wnioskodawcy (**sygn. akt II SA/Wa 221/08**).

Wnioski o przyznanie prawa pomocy w zakresie całkowitym, obejmującym zwolnienie od kosztów sądowych oraz ustanowienie adwokata bądź radcy prawnego, składane były często przez osoby, które, na podstawie art. 239 p.p.s.a., były zwolnione w danej sprawie z obowiązku uiszczenia kosztów sądowych.

Dotyczy to zwłaszcza spraw, w których strona skarżyła działanie lub bezczynność organu w sprawach:

- z zakresu pomocy i opieki społecznej (dodatek mieszkaniowy - symbol 6210),
- dotyczących statusu bezrobotnego, zasiłków oraz innych należności i uprawnień przysługujących osobie bezrobotnej, (sprawy objęte podsymbolem 6330, 6331),
- z zakresu ubezpieczeń społecznych (sprawy objęte symbolem 650).

W takiej sytuacji wniosek w zakresie zwolnienia od kosztów sądowych był oddalany, a wniosek o ustanowienie pełnomocnika rozpoznawano zgodnie z sytuacją materialną wnioskodawcy (**sygn. akt II SA/Wa 982/08**).

Strony, występujące o przyznanie prawa pomocy w zakresie ustanowienia pełnomocnika, najczęściej podnosiły, że nie radzą sobie ze znajomością przepisów prawa oraz z ich interpretacją, dokonaną przez organy w ich sprawie.

Brak pomocy takim osobom ze strony profesjonalnego pełnomocnika, nawet w sprawach zupełnie oczywistych, może prowadzić do zbędnego przedłużenia postępowania przez samą stronę. Skrajnym przykładem takiej sytuacji jest sprawa oznaczona **sygnaturą akt II SO/Wa 62/06**, gdzie skarżący wskazał wprost, że nie jest w stanie bez pomocy prawnej sam wypełnić przesłanego mu przez sąd formularza PPF – sprawa do dziś nie została zakończona.

Jeśli skarżący wielokrotnie składał wnioski o przyznanie prawa pomocy, Sąd oceniał, czy w okresach pomiędzy kolejnymi podaniami sytuacja materialna wnioskodawcy ulegała zmianie. Odmawiano przyznania prawa pomocy, jeżeli przedstawiane we wnioskach okoliczności faktyczne nie zmieniały się (np. **III SA/Wa 1739/07**).

Za okoliczność wyłączającą możliwość przyznania prawa pomocy uznawano pozostawanie przez wnioskodawcę we wspólnym gospodarstwie domowym z osobami, które dysponowały środkami umożliwiającymi uiszczenie kosztów postępowania. Odwołując się do przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zwracano uwagę na obowiązki alimentacyjne spoczywające na członkach rodziny oraz na konieczność wzajemnej pomocy – w tym finansowej (np. **III SA/Wa 1979/07**).

Wezwanie do uzupełnienia danych na podstawie art. 255 Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi było realizowane również w przypadku wniosków składanych przez osoby prawne. Ostrożnie Sąd podchodził do faktu poniesienia przez osobę prawną straty w prowadzonej działalności gospodarczej. Mogła to być okoliczność uzasadniająca przyznanie prawa pomocy, ale Sąd zwracał uwagę na proporcje uzyskiwanych przychodów do poniesionych kosztów podatkowych i rozważał, czy strata była powtarzalna, czy też stanowiła jednorazowe załamanie w prowadzonej działalności (np. **III SA/Wa 641/08**, **III SA/Wa 504/08**).

Odnotowano również przypadek skarżącego, który zainicjował 78 spraw sądowych, występując jednocześnie z tyłoma wnioskami o przyznanie prawa pomocy w zakresie całkowitym. Skarżący został zwolniony od kosztów sądowych w każdej ze spraw. Referendarze przyjęli natomiast, iż przyznanie wnioskodawcy profesjonalnego pełnomocnika w jednej ze spraw będzie wystarczającą gwarancją zapewnienia prawa do sądu również w pozostałych sprawach. Wskazano przy tym z jednej strony przedmiotową tożsamość zawisłych spraw, z drugiej celowość stosowania instytucji prawa pomocy z uwzględnieniem aspektu ochrony przed nadmiernym wydatkowaniem środków publicznych. Postanowienia nie zostały przez wnioskodawcę zaskarżone.

Podczas rozpoznawania wniosków o przyznanie prawa pomocy, pojawiały się zagadnienia i wątpliwości, które do chwili obecnej nie zostały jednoznacznie rozstrzygnięte.

Zagadnieniem rodzącym wątpliwości jest ustalenie momentu wygaśnięcia pełnomocnictwa udzielonego przez skarżącego pełnomocnikowi przyznanemu w ramach prawa pomocy, w sytuacji wydania przez tego pełnomocnika opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej. Czy w takiej sytuacji nadal pozostaje on pełnomocnikiem skarżącego do czasu uprawomocnienia się orzeczenia Sądu pierwszej instancji, mimo iż skarżący w tym stanie sprawy kwestionuje umocowanie

pełnomocnika i składa kolejne wnioski o przyznanie prawa pomocy, czy też sporządzenie opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej i doręczenie jej skarżącemu skutkuje wygaśnięciem udzielonego pełnomocnictwa z datą doręczenia tejże opinii.

Rozstrzygnięcie powyższego zagadnienia jest o tyle istotne, iż wszelka korespondencja kierowana do stron posiadających ustanowionego w sprawie pełnomocnika winna być doręczana pełnomocnikowi (art. 67 § 5 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi).

Nadal pozostaje niejasną kwestia, czy dopuszczalna jest odmowa przyznania prawa pomocy z powołaniem się na art. 247 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w sytuacji złożenia wniosku o przyznanie prawa pomocy w celu wniesienia skargi kasacyjnej od postanowienia Sądu pierwszej instancji odrzucającego skargę, jeżeli uprzednio odmówiono tego prawa z uwagi na oczywistą, bezzasadność skargi.